

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibus, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm || Martii Et Aprilis

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10259

De SS. martyribus, Carpo, Papylo, &c.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77384](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77384)

responsiones: Explicationes siue responsiones ad Christianos de quibusdam necessarijs quæstionibus (quanquam hic liber alterius videtur esse, quoniam Irenæi & Origenis mentionem facit) & refutationes quorundam Aristotelis decretorum. Alios eius libros Eusebius, & post eum Hieronymus, Photius atq; Suidas enumerant, qui ad nos non venerunt: veluti Elenchum, quem librum Eusebius & Photius quartum eorum, quos in Gentes scripsit, nominant: tertium verò eum, qui non extat, in quo de dæmonum natura disputat: alium etiam de Monarchia Dei, qui non videtur is esse, qui extat, quemadmodum alio loco docui: Alium quoque, quem Psaltem inscripsit: Alium præterea, quem scripsit de Animo, ut illi dicunt. Ipse autem in secunda Apologia pro Christianis librum in omnes hæreses se scripsisse dicit, qui etiam ad nos non venit. Vfus est vehementi genere dicendi, quod ad Philosophorum, quam oratorum, stylum propius accedit: sed interdum obscura est illius oratio. Nunc de eius morte aliquid dicendum est.

Iustini libri qui nondum extant.

Cum in omne genus hominum, qui à nostra & vita & disciplina abhorret, acerbum se præstitit, tum in philosophos maximè, quòd, ut mihi videtur, non solum ipsi religionis nostræ hostes & vita & professione essent: sed etiam quòd & alios exemplo suo ac doctrina in contraria confirmarent, & ad eam nostros, quantum in ipsis esset, deducerent. In ijs Crescentem quendam, & vita & disciplina Cynicum, qui in nostros falsum pro testimonio diceret, delegisse videtur, in què acerbitalis suæ aculeos maximè emitteret. Nam & sæpè cum eo de rebus decretisque religionis nostræ disputavit, & cum imperitum eum in rebus, quæ philosophorum sunt propria, in disputationibus comperisset, nec tamen desineret, eius vitam atque mores apud Antoninum Pium publicè culpavit, eumque imperitum se disputando ostendisse dixit. quod verum esse ex eo credere debemus, quia se paratum esse tum confirmavit de iisdem rebus in conspectu illorum disputare, nisi & ipsius interrogationes, & Crescentis responsiones ad eos perlatae essent. Auxit hoc veterem Crescentis invidiam, qua Iustini amulus flagrabat. Itaque ex eo die nunquam eius animus antè conquiescere potuit, quam eius sanguine & morte ira satiaretur: quemadmodum Tatianus Iustini discipulus in libro, quem in Gentes scripsit, testatur. Is quidem liber extat, nondum editus. Eum enim habetamicus quidam, à quo vtendum, sicuti pollicitus erat, accepissem, nisi tum, cum hæc scriberem, ab vrbe abfuisset. nec verò mors Iustini fefellit. In ea enim Apologia, quam dixi, quasi eam diuinaret, se expectare professus est, dum ab aliquo eorum, qui erant in nomine ac gloria, aut etiam à Crescente, ipse dedita opera in crucem ageretur.

Est vehemens in Philosophos.

Crescens auctor cordis Iustini.

MARTYRIUM SANCTORVM ET GLORIOSORVM CHRISTI MARTYRV, CARPI, PAPHYLI, ET SOCIORVM.

CHRISTI MARTYRV, CARPI, PAPHYLI, ET SOCIORVM, auctore Simeone Metaphraste: qui licet affirmet passos esse 13. Octobris, nos tamen hoc loco eos reponere maluimus, quòd per antiquum Romanum, itemque Bedæ & Vsuardi Martyrologia eos habeant 13. Aprilis die.

Romanum, itemque Bedæ & Vsuardi Martyrologia eos habeant 13. Aprilis die.

Eminisse eorum, qui pro Christo sunt passi, est plurimum utile & conducibile. Sufficit enim vel sola memoria, ut ad Dei amorem excitet animum, & sit veluti quædam ala ad virtutem, & efficiat, ut eadè certamina, quæ corpore martyres, mente ille sustineat pro fruendis ijs, quæ sunt illic, remunerationibus. Ex ijs ergò, qui hæc martyrij peregrè certamina, validæ quoque ecclesiæ columnæ & fundamenta, Carpus & Paphylus noscuntur: quorū vterque in clara quidem patria, nempe ciuitate Pergamena, ex valde autem pijs natus parentibus, eis quoque còuenientem vitæ ostendit rationem, veluti generosæ cuiusdam radicis generosum germen: ad eò ut ex fructu arbor euaderet manifesta, & ex fluente censeretur fons beatus. Nam ambo quidem corpus faciebant esse solis contentum necessarijs, repellentes quicquid erat varium & curiosum: necessarijs autem tam modicè vtentes, ut corpore

13. Aprilis.

Patria Carpi & Paphyli.

Nota infirmitatem abstinētiā Sanctorum.

pore quidem multum abessent ab angelis, insigni autem abstinētia, incorporei prope modum viderentur. Hinc cum prouedi essent ad summum virtutis, iudicati sunt digni, quorum fidei committeretur populi praefectura. Et Carpus quidem, cum peruenisset ad pontificatum, pietatis mysteria annunciabat ijs, qui erant Thyatiris: Papyrus autem honoratus gradu Diaconatus, suo muneri respondens, adhibebat studium in paribus laboribus.

Virtutis natura.

Cum ergo eorum fama peruasisset in omnes partes, ut potest quod ea sit natura virtutis, ut non possit latere, sed seipsam semper praedicet, magna multitudo ideò confluebat, & eorum fruens doctrina, libenter accedebat ad pietatem. Sed fieri omnino non poterat, ut qui fuit ab initio bonorum aduersarius, cum haec sic fierent, quietem ageret. Non quicquam itaque, sed cum inuenisset egregios administratos suae malitiae, eis persuadet, ut Sanctos accusent apud Decium, quod sint & in deos impij, eos abominantes, & sequantur vanam Christianorum opinionem. Ille autem hac re grauissimè affectus, Valerium quendam assessorem, cum quo res omnes suas communicabat, (Erat autem amans daemonum, & vir agrestis) emittit in Asiam, quae sibi de sanctis nunciata fuerant, ei significans, & ei in illos potestatem permittēs. Statim ergo Valerius viam conficit quam celerimè: & postquam fuit in loco, ubi ij degebant, ille quidem statim deis vanis consuetudine voluit offerre sacrificia, eiusque iussus mox peruasit omnes terminos regionis Thyatirorum, ut quicumque in ea erant, nihil cunctantes venirent in eum locum, ubi fieret sacrificium, gratiarum actiones ipsi quoque dijs illius reddituri, ut qui nollet solūm agrotare, sed alios quoque vellet frui eodem morbo. Hoc autem ducebat esse sufficiens argumentum sententiae martyrum. Dicebat enim intra se, quod si ipsos quidem viderit communiter conuenientes cum multitudine ad sacrificandum, falsa apparebunt omnino, quae dixerunt Decio. Sin minus, non est alia maior expectanda probatio.

Martyres Valerius superbe compellat.

Cum ergo omnes quidem in locum conuenissent, ut perageret sacrificia, soli autem abessent admirabiles duo martyres, (alibi enim stabant, Deo preces, nempe verum reddentes sacrificium) ijs sicut iussus, ille superbius ac elatius eos rogauit causam, cur ipsi abfuisent: deinde etiam adiecit: At saltem ante meos oculos pulchre corrigatur delictum, ut accinatoribus inuidia in caput eorum conuertatur, & vobis clarior, quam prius gloria oriatur. Ad haec sancti, qui & metu & omni claritate humana erant superiores: Effet dedecus, o Iudex, dixerunt, apertum, inquam, dedecus, habere bouem & asinum, (ut cum magno dicam Esaia) qui nos arguerent magni criminis ingrati animi. Si quidem illi quidem cognouerunt possessorem, & eum, qui ipsos alebat: nos autem, quod aliamur ab ipso, ignorare videremur, si vero relicto Domino, qui falso vocatur, deos coleremus. Haec dixerunt: & Deus simul ijs, quae dicta sunt, est assensus. Nam magnus irruens terramotus, conuertit in puluerem ea, quae ab insipientibus colebantur, simul lacra. Et inanima quidem sic se habebant, & ita fuere dissoluta.

Esa. I.

Præclare ei respondent.

Terræmotus ingens.

Valerio autem firma erat ac stabilis malitia, & quae non poterat amoueri. Nam cum admirari oporteret potentiam Dei ineffabilem, & deorum suorum magnam irridere imbecillitatem, (quod quidem fecisset vir prudens & intelligens) ille euasit magis temerarius, & suam planè ostendit insaniam. Sed cum virorum nobilitatē & modestiam reueritus, tunc à grauiore cruciatu abstinuisset, iubet eos, ferreis collaribus collis eorum impositis, per medium forum nudos circumagi. Nudi itaque ducebantur athletæ, collis vinculo grauati: & forum obibant cum infamia, qui verè erant honesti: irrisi & ludibrio habiti, qui innumerabilibus digni erant laudibus. Iudex ergo, qui turpem hanc & infamem traductionem putabat sanctos affecturam dedecore, & sic eorum constantiam esse emollituram, statuit mollibus eos verbis aggredi, & sic cuniculos agere in generosum eorum propositum: & Si vos quidem, inquit, viderem non ferre aperta indicia generosi spiritus, nequaquam vobis darem consilium. Licet enim, si velim, vos per tormenta expugnare, inuitosque; & nolentes ad nostram conuertere religionem. Sed cum & vultus, & morum moderatio significant vestri animi libertatem, statui fungi apud vos officio boni consiliarij. Neque enim arbitror vos latere, quod longo ab hinc tempore incepta, quae dijs immortalibus exhibetur, gloria & honor, manet usque in hodiernum diem, non apud nos solos, qui Graecam linguam nouimus, sed etiam apud ipsos barbaros. Per hanc ergo religionem videre licet ciuitates bonis regi legibus, hostium deprimi supercilium, pacemque vigere. Vndenam autem reges, & principes, multi quidem etiam prius, nunc autem Romanorum, ad tantam gloriam peruenere, ut gentes

Nudi circumaguntur sancti martyres.

Iudex eis blanditur.

gentes quidem & ciuitates euerterent, in potestatem autem omnes redigerent aduersarios? Si ergo indoctorum sermonibus inducti estis ad hanc à ratione alienam, & que nupèr apparuit, Christianorum opinionem, non valdè reprehendo. Hoc tantùm dico esse simplicitatis. At vos nunc tandem respicientes, & ad vos redeuntes, conuertimini ad id, quod est melius, vt & dii sint vobis propitij, & pluribus bonis, quæ sunt apud nos, fruamini, & Imperatoris in beneficiendo munificentiam sic vobis conciliatis. Sin autem in prioribus omninò perstiteritis, à tot bonis exciditis: sed & nos quoquè asperiores (quod absit) vobis necesse erit omninò experiri.

Hæc postquam audiuerunt martyres, oculis in cælum sublatis, cum se Christi signaculo munissent: Videris, dixerunt, nos, tanquam aliquos simpliciores, non tardè, sed facilè putare posse conuerrere ad discendam impietatem. Sed scias te non incidisse in viros pusilli & abiecti animi: non per hoc, quod pro Christo suscipitur certamen, & nostram ab ineunte ætate in pietate exercitationem. Non enim propter temporis antiquitatem, honore dignam dixerim vestram religionem. Neque enim si quid est antiquum, est id etiam honore dignum: quandoquidem vetus quidem est omninò etiam vitium, sed non etiam propter tempus dignum est quod honoretur. Nò est ergò considerandum, an antiqua sit vestra religio: sed hoc ipsum, an eam oporteat admittere: quam nos quidem consulerimus declinare, & de medio tollere pro viribus, quæ tam horribilem ignis gehennam recondit & reseruat ijs, qui ipsam diligunt. In summa autem, si velis accuratè attendere, inuenies omninò tu quoquè eos, qui apud vos coluntur, deos, nihil aliud esse, quam opera manuum hominum inanima & surda, quæ nihil omninò, non modò alijs, sed ne sibi quidem ipsis, possint opis afferre. Si ergò homo quidem est Dei opus, vt qui ab eo sit effectus: quæ vos autem simulacra adoratis, sunt opera manus humana: quomodò quis, nisi fuerit planè nullo sensu præditus, & planè bos & asinus, ijs, quæ ipse est fabricatus, honorem tribuerit? cum oporteret illa magis suos honorare opifices, si quis inesset eis sensus? Quoniam ergò confessus es, nos esse intelligentes, & scis, quòd homo, qui est sanæ mentis, nunquam veritati id, quod est falsum, prætulerit, aduerte animum, & de eo, qui verè est opifex vniuersorum, disce à veridicis labris.

Deus suapte natura non potest circumscribi: est enim eiusmodi, vt in eum non cadat omninò circumscriptio, & superat omnem, quæ in tempore suscipitur, cogitationem. Nanque temporum non subijcitur tempori. Quamobrè nec cœpit quidem esse. Omnia autem, tam quæ sub adspèctum cadunt, quam quæ mente percipiuntur, ad hoc, quòd sint, produxit. Homo ergò cum esset à Deo effectus, & ei esset tributum, vt habitaret paradisum, & ad maioris profectus exercitationè accepisset mandatum, inuidia diaboli affectus morbo inobedientiæ, non posse interire, permutauit interitu: & cum carnis subijisset voluntatem, fuit subiectus morti. Caterùm pater inuidiæ non fuit contentus hoc solo lapsu eius, cui inuidebat: sed etiam ad Dei, pro dolor, obliuionè eos deduxit, qui postea nati sunt ex eodem genere, vt nò solùm corporibus, sed etiam animis mors dominaretur. Relicto itaque vero Deo, & ad lucem veritatis sua sponte claudentes oculos, cultus simulacrorum subière tenebras. Propter eà ergò idem nostri generis opifex, qui benignis visceribus nos produxit ex nihilo, non ferens videre hominè opprimi maligni tyrannide, & à paterno sinu non excessit, & omnia factus, sicut nos, præter solum peccatum, cruci affigitur, & moritur, à lapsu peccati nos volens liberare. Cum ergò sua morte nostri lapsus authorem deiecisset, ipse & in calos ascendit, è quibus descenderat: & nos illuc vocat, vt qui nobis ad se ascensum ostenderit. Potésne tu quoquè tale quid ostendere, quod à tuis dijs factum sit, an te iam eos deos vocare pœnitet? Possessionum autè, & pecuniarum, & honoris apud Imperatores, quæ sunt vestra, vt dicitis, bona, nos partiam curam gerimus, vt qui ea nò tanquam stantia iudicare, sed tanquam fugiètia, re cètè didicerimus à Propheta, & maximè cum in Deum ipsum spem collocauerimus, & ab illius gloria toti pendeamus, propter què etiam magno ac forti animo pati statuimus.

Hec cum audisset Valerius, & ægritudine animi fuit affectus, & igne insanæ incensus. Et protinus exuens fictam personam mansuetudinis, internam aperuit feritatè. Et sanctorum quidè facultates dedir diripiendas ijs, qui accusauerant, rem, quæ valdè quidem ab illis despiciebatur, plurimi autè fiebat ab ijs, qui id magnum existimabāt: ipsos verò agrestibus quibusdā equis alligatos, iussit quam primùm agi Sardas. Atq; equos quidè, cum inceperant currere Thyatiris, aduentante vespere, Sardis vix tandè faciunt à cursu

Munissent se
signo crucis,
& ei egregiè
respondent.

In falsos
deos.

Præclara
martyrum
oratio.

Charitas
Christi erga
homines.

Supplicium
martyrum.

à cursu defistere. Cæterum martyribus, qui in hoc acerbo cruciatu totum diem transferant, nec nox tamen bonis actibus vacua remansit: sed in diuinis hymnis plurima pars eius fuit consumpta. Si quãdò autem parùm somni caperent, eis assistentes angeli, defessos recreabant: & ad tormenta mox futura faciebant animo alacriores. Postridi autem partim quidem inter se, partim autem ijs, qui aderant, narrabant sancti diuinam illam apparitionem, & venturum Valerium ad eorum examinationem expectabant, perindè ac quidam strenui milites certamina cupientes, & ad mortem cum gloria suscipiendam, generosè & audacter intuentes. Ille autem cum peruenisset Sardas, tunc existimabat, & si non priùs, se obedientiores & faciliores inuenturum martyres. Solùm enim sciebat cruciatus: Consolationem autem vnde sciret terrena illa anima, & aliena à diuina apparitione & bonitate? Cùm eos autem vidisset vultu, quàm priùs, lætiores, spirituque constantiores, & animo minus deiectos, desperans se posse tormentis expugnare, assentationibus rursus & maiorum donorum promissionibus aggredebatur emollire virorum fortium constantiam. Cùm autem magis tentasset, & adhuc maiorem animaduertisset roboris firmitatem, processit rursus ad acerbiteram, continua mutatione, & varia colloctione, moliens improbus venari eam, quæ in Christo fundata erat, sanctorum simplicitatem.

Cùm autem sic quoquè vinceretur, & ne parùm quidem cedentes videret martyres, sed tanquàm vulpes quædam visus est pugnare contra leones, animi planè dubius & perplexus, alia arte eos superare aggreditur: & Carpum quidem & Papyllum viros fortes ac præclaros dimittit, iubens eos tutò seruari: admirabilem autem Agathodorum, qui ministrabat martyribus, & famulorùm munere fungebatur, qui ipse quoquè iam erat perfectus martyr, & suo in eos amore erat socius eorundem suppliciorum: eum, in quã, iussit extensum, bouum neruis cædi immisericorditer, simul quidem sanctos molestia afficere propter cruciatum eius, qui erat eiusdem fidei, & terrefacere volens. Vtrique ergò inter se contendebant, nempè & iudex, qui puniebat, & martyr. Iudex quidem, vt multitudinè plagarum cum expugnaret: martyr autem plagas tam lubenter accipiens, vt euident esset, eum hoc habere in votis, vt duraret supplicium, & non defatigarentur tortores ferientes. Cùm ergò martyricum illud corpus iam longo tempore caderetur flagellis, emittebantur quidem riui sanguinis, tanquàm ex quodam fonte: suo autem integumento nudabantur viscera, diuellabantur musculi à compagibus, & sensus doloris re vera magnus & acer inuadebat virum fortem. Ille autè, perindè ac si nullam pateretur molestiam, in malis ita erat affectus, silentio ferens crebros ictus flagellorum, & pati propter Christum, habens satis magnum dolorum solatium.

Cùm autem iam defessus quidem esset Valerius, defatigati autem essent lictores feriendo, eum verò tormenta magis lætificarēt, Christus eum in cælos accersit, athletam dignè coronaturus. Is autem & statim spiritum in manus eius, qui vocauit, & corpus mortuum tradidit flagellantibus. Quod in sepulchrum quidem fuit proiectum, vt deoueretur à feris & alitibus, cum ita iussisset Valerius. Vesperè autem quidam ex ijs, qui illic propè habitabant, id abscondunt in quadam propinqua spelunca, ducētes hoc esse opus benigni & clementis animi, aut sic etiã diuina dispensante prouidentia. Quidnam autem est postea consecutum? Valerius Præses, qui erat re vera versuta & fraudulenta vulpes, lenioribus verbis sanctos aggreditur, timens fortè, nè ipsos quoquè, sicut iam etiam Agathodorum, amitteret. Dicebat enim: Ille quidem inuenit mortem dignam tali arrogancia & amentia, cum non paruisset, vt sacrificaret dijs immortalibus. Vos autem cum sitis sapientes, cur non adspicitis ad id, quod est vobis conducibile, sed vultis esse similes homini verè infelici, qui pro vita & gaudio stultè violentam mortem elegit? Et hæc quidem Valerius. Cùm autem audiuisset sanctos eum magnæ accusare stultitiæ propter hoc à ratione alienum consilium, se autem tunc conspiciendos planè felices ac beatos arbitrari, quandò violentam, quæ apud eum videtur, Agathodori mortem imitati fuerint: relicta rursus ementita clementia, ad ei consuetam & gratam reuersus est feritatem: & ea facit, quæ ipsam decent. Longè enim profecturus, à ciuitate Sardanorum Pergamum vsque iubet ipsum sequi sanctos: & cogit eos pari passu pedibus currere cum equis perniciousibus: vt labore cursus defatigati, quid aliud, quàm inuiti mutarentur & persuaderentur adorare simulacra? Sancti autem, quòd non esset maior curius, eam rem existimabant detrahere de voluptate. Sic quidquid propter Christum inferebatur, non molestiam, sed magnam potiùs afferebat lætitiã, vt quod esset eis magna demonstratio sui in Christum desiderij.

Cùm

Angeli eos
cõfirmant.Modò blã
ditur, mo-
dò, scuit it-
dex.Agathodo-
rus crucia-
tur.Mira eius
tolerantia.Reddit spi-
ritum.Iterùm blã-
ditur præsesRedit ad
crudelitãtẽ.Martyrum
alacritas.

Cum ergo in tanti cursus labore diem transgissent, atque ad dolorem vulnerum suorum (vt cum diuino Dauid dicam) hoc quoque esset eis additum, simulque consecuta fuisset custodia, & nox iam aduentasset, angelica quaedam & diuina virtus eis apparens, curauit eorum vulnera, & ad certamina suscipienda eis maiorem indidit animi alacritatem. Cum ergo mane surrexisset Valerius, iubebat eos ingredi, ad laborem solummodo & hesternae diei adspiciens afflictionem, & existimans eos vix tandem portatos iter posse conficere. Cum autem vidisset illos adeo valentes & robustos, & vultus eorum non minus laetos & alacres, quam eorum, qui vtuntur assidue lauacris, & vitam agunt vmbra- tilem, eam rem vocabat praestigias, qui verè erat plenus daemonibus: & ideo ampliorè eis adiunxit dolorem: nam eorum membris ferro omni ex parte grauatis, iussit eos rursum viam inire. Postquam autem & ipse, & illi in loco fuere praestituto, cum daemonibus sacrificasset Valerius, in tribunali praesidet iudiciali. Et cum beatum Carpum sibi curasset, & fidelis alicuius amici personam induisset, & qui de ipso erat admodum sollicitus: Oportebat quidem, dixit, te nostram reuerentem lenitatem, tua sponte venire ad id, quod est bonum & honestum, & dijs sacrificare maximis. Nunc autem, cum & ad id suasionibus inciteris, & beneficio afficiaris, vt video, ne minimas quidem eis agis gratias: sed negligis id, quod est tibi conducibile. Ecce enim hi tuè miserentes senectutis, effecerunt, vt iter perageres absque afflictione. Ipse autem, nescio quomodo, & ingratus esse conuinceris in tuos benefactores, & nos nihili faciens, illorum cultum despicias. Velis ergo nunc saltem annuere, & mihi credere consilienti ea, quae sunt vtilia. Tuam enim reue- reor canitiem, & magno dolore afficior, & tanquam non alienam, sed meam, tuam des- fleo calamitatem. Sed quid agam? Scis enim, quod cum adeo despiciar, non feram, si non propter meipsum, at propter deorum contumeliam.

Ad hæc diuinus Carpus: Consilium, inquit, quod à luce ad tenebras, & à vita ducit ad mortem, nemo, qui fuerit compos mentis, consilium, sed id ipsum, quod est, nominat in insidias. Quod si meam reuereris canitiem, quid impedit, quò minus tu mihi magis credas paternè consilienti? Quod autem tu ex me dolorem accipis, ego magis tui mi- fereor interitus, & aperte tuam (hoc sciat amica veritas) agrè ferò calamitatem, qui tales deos colas, & spem posueris mendacium: vt dicam cum diuina scriptura. Qui quidem quemadmodum possunt dii iurè reputari, cum sint ex inanima materia, & ad hoc, quod sunt, productionem habeant ex manu humana? Valerius ergo non ferens deos suos à Carpo, & si verum diceret, ea affectos contumelia, bona verba malè est remuneratus. Odio enim habuit in portis reprehendentem, (vt diuinus dicit Amos) & sanctum sermo- nem est abominatus. Statimque ex iussu eius licetorum manus tenebant sanctum: & vir- gæ spinæ eum cadebant immaniter: carnesque assidue laceratæ ac discerptæ, disperge- bantur in aërem. Ne his fatiatur ira: sed alij rursus licetores, partim quidem admo- uebant lampades eius lateribus, partim autem inhumanè adspergebant sale eius vibices. Hinc riuus quidem sanguinis per solum ferebantur: Fibrae autem, quæ diuellebantur, martyri grauem dolorem afferebant. His defessum fuisset, etiam si quid inanimus ita fuisset caesum: doluistis autem vos quoque omnino vel solum audientes. Sed martyr, quo magis augebatur multitudo suppliciorum, eo magis erat ipse captus Dei amore, & tanquam ex re aliqua suauissima se voluptate explebat ex doloribus: donec eius virtu- te defessus Valerius, eum transmisit in carcerem.

Cum autem diuinum sibi curasset Paphlum, perinde ac si nunc eum primum ad spe- xisset, rogauit, quinam essent parentes, quoniam patria, & quoniam esset martyri scientia. Sanctus autem: Iam, inquit, discere potuisti, me esse natum ex ingenuis parentibus. Sum enim natus Thyatiris: Exerceo autem medicinam, non quæ fuerit ex herbis è ter- ra nascentibus, sed quæ alicui à Deo data fuerit. Non enim vsque ad corpora circun- scribimus eius vtilitatem: sed etiam morbos animæ corrigimus. Tunc iudex: Non hæc, inquit, fieri potuerint sine exercitatione eorum, quæ scripta sunt à Galeno & Hippocra- te, qui acceperunt à dijs summam illius scientiæ. Paphlus autem: Galenus quidem, inquit, & Hippocrates, & qui illorum artem exercent, tunc aliquem curauerint, quando gratiâ suæ benignitatis meus quoque Christus præbuerit. Sin minus, perit eis studium, nihil commodi consequens ex sua in arte exercitatione. Quos autem deos nominas, cum nec sibi quidem possint aliquid prodesse, quomodo ij curam gesserint aliorum sanitatis? Quod si etiâ velis rem ipsam verè intelligere, eum, qui propter te sedet, altero, vt vides, oculo orbem, faciant visum recuperare: & postea nihil dicam. Fuerit autem quispiam, ait Valerius, qui eum possit sanare? Non hoc solum, inquit sanctus, sed omnes etiâ alios

morbos & affectiones insanabiles facile curauerit, qui Christum omni morbo medentem inuocauerit. Dixit autem Valerius: Videamus in praesentia id, quod dicis. Non ego, inquit Papyrus, aggrediar primus. Vercor enim, ne cum ipse omnia adulter es, miraculum adscribas demonibus. Sed tui primum inuocent quem velint tuorum deorum, & tunc ego quoque ostendam Christi mei virtutem.

Frustrā inuocantur falsi dii.

Est Sap. 13.

Crucis signo caecum illuminat.

Multi credunt in Christum.

Papyrus acerbissimè flagellatur.

Iterum diuinitus fanatur martyres.

Mira eorum alacritas.

Immaniter cruciantur.

Tunc cum quosdam deorum cultores & sacrificos adduxisset Valerius, iussit suos inuocare deos, nullam, quae ad hoc faciat, omittentes artem, nec industriam, nec rationem. Illi autem, alius aliò accedentes, hic quidem Apollinem, ille autè Aesculapium, alius deinde alium inuocabat ex dijs adulterinis, impotentes in re, quae fieri non poterat, quòd ad homines attinet, inuocantes. Eratque res valde ridicula, & plena dedecore. Quid enim de viuentibus, magnus inquit Esaias, sciscitabuntur mortuos? Totus ergo dies praeterijt, & illi quidem rogabant, supplicabant, sacrificabant, rebus illis vanis perpetuò assidebant. Surda autem, surda erant: & ei, qui ex parte caecutiebat, nullum erat auxilium ab ijs, qui erant caeci penitus. Quid ergo Christi seruus? Simul cum carnis oculis animae quoque oculos ad caelum tollens, ad misericordiam suam inuocabat Dominum. Deinde quid? Crucis signum immittit oculis, manu tangit, & tactum lux est consecuta, & extinctus oculus facilius est apertus, quam si somno fuisset opertus: & quod maius est, eius, qui beneficio affectus fuerat, animae quoque ablata est caecitas, eratque credens, & veram lucem intuebatur, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: & simul etiam magna hominū multitudo deducta est miraculo ad agnitionem veritatis. Quem non haec mutassent, & effecissent querere & discere, quoniam is sit, qui tanta est virtute praeditus? Sed & si omnes, nequaquam quidē certè Valerium, immò eum etiam seipso fecerunt longè seniore, perinde ac si delectaretur errore, & nequaquam sustineret aperiri veritatem. Vnde etiam cum eius martyrem sublimem supra lignum sustulisset, verberat acerbissimè, tales ei reddens remunerationes pro beneficio, quo eius affecerat assefforem.

Et flagellis quidem caedebatur pulchrū illud corpus: Papyrus autem non hoc male habebat, sed quòd non grauiora infligerentur tormēta, egrè ferbat: quomòdò contra Valerius, victa videns sua tormenta à martyris animi magnitudine, dolebat & acerbè tolerabat. Adiecit itaque etiam alia: & ignem accendit eius lateribus: & iubet eum appeti lapidibus. Sed nec aduersus ignem se gessit martyr ignauè: & lapides veluti reueriti corpus, quod sic pro Christo torquebatur, aliò quidem iaciebantur, nequaquam autè in ipsum ferebantur. Cum ergo iam defessus esset Valerius, nec iam haberet, quod sanctis inferret ad supplicium, dabat tempus vibicibus, reputans fortassè, quòd si parum dimissi sic fuerint martyres, inflammati iam vibices eos grauioribus afficerent doloribus, & sic redderent molliores ad futurā quaestionem. Sed ij cum propè haberent medicum, propter quem plagas lubenter accipiebant, non solum à doloribus, sed etiam à vulneribus liberati sunt simul cum cicatricibus, ne vllum quidem in se eorum ferentes vestigium. Quare seipsum imprudens feriebat Valerius, non martyres. Quo enim illi magis leuabantur laboribus, eo magis cor eius caedebatur: iraque, perinde ac ignis, eum accendebat.

Breue tempus intercessit, & rursus ille quidem praesidet in excelsis tribunali, toruo & caedem spirante adspectu intuens, & per animae speculum, oculos, internā ostendens acerbiter, & nec pluribus quidem sui praebens adeundi copiam: illum autè tantum circumsistunt, quicumque erant ministri eius arrogantiae. Introducuntur autem viri preclari, vel potius ingrediuntur prompto & alacri animo. Diceres eos vocari ad conuiuium, non autem ad certamen. Et ille quidem videbatur, vel ante minas, eos esse territurus ipso solo adspectu: & interrogabat, sententiae martyrum faciens periculum: & visione apprehendebat eorum mutationem. Tantum verò aberat, ut illi ita essent affecti, ut etiam ei exprobrarent tarditatem in ferenda sententia, & quòd non citò morerentur, valde egrè ferrent: Cur, dicentes, & tibi, & famulis exhibes molestiam, nos quidem sapè adducens, postrema autem semper parcens sententiae, sperans fortassè fore, ut nos poeniteat, & persuadeas, ut à Christo deficiamus & veritate? Quod quidem tunc adspexeris, cum videris nos eque ac deos tuos, nullo sensu praeditos & surdos. Hec cum primum dixissent, murices quidem ferrei dispersebantur in terra: praecleari autem viri in eos nudi iaciebantur, & supini super eos trahebantur crudeliter: res ad cruciatum acerbissima, cum vel solum subijcitur oculis. Sed nec in hoc quidem Deus suos neglexit famulos: sed statim (oportet enim rursus aliquid dicere ex diuina scriptura) ascendit

dit inspirans in faciem eorum, & eos liberans ex afflictione Et protinus enauerunt murices: & conseruati sunt ipsi illasi à malis. Hoc planè iudicem accendit ad furorem: & nouacula adeò crudeliter martyrum latera laniabant, vt vtraque pars rursus egrederetur naturales limites, nempe & lictores in puniendo immisericorditer, & sancti in forti animo tolerandis molestijs.

Post hæc rursus congregat bestias crudelissimas, & sanctis theatrum constituit, & ipse sedet spectator. Et cum in medium adduxisset martyres, in eos immittit vrsam: & cum purasset, simul atque fuissent immissi, fore, vt virorū preclarorum corpora discerneret, vidit potius naturam animalium ratione carentium, admirabiliter docentem intelligentiam eos, qui sunt participes rationis. Vrsa enim, veluti reuerita speciosos eorū pedes, & pacem verè annunciantes, non solum nihil noxium, nec agreste fecit, nec, vt se mel dicam, belluinum: sed ad eorum pedes præcidit, & amicè est amplexa. Nec hoc quidem suffecit insipienti ad dandam ei intelligentiam. Sed leo quoque protinus immittitur: qui ipse similiter, atque vrsa, diuinis obediebat nutibus, ijs, qui pro communi Domino grauia patiebantur, nihil omninò volens mali facere. Valerius autè, tanquam ipse seipsum conans superare in scelere, in lacum quendam noua calce & recens extincta, vel, vt melius dicam, accensa refertum, iubet sanctos immitti, & in eo degere tres totos dies, tali modo inuictos molens vincere impius. Sed frustra laborabat, aduersus verum Deum depugnans. Nam diuina quædam gratia, & virtus Christi aderat martyribus, qui propter ipsum erant in lacu, hebetans quidem calcis operationem, à malo autem illætos seruans athletas.

Valerius autem quò maiorem gratiam videbat apparere in sanctis, eò magis iracundia ferebat ipse iuueniliter, contendens stultus vel Deo esse fortior. Crepidis itaque ferreis, longis fibulis confixis, iubet calceari pedes martyrum, & calceatos illos sic currere, vt saltem viderentur victi in hoc certamine. Sed rursus quoque laborauit temerè. Quò enim magis noua excogitabat, eò magis diuina virtus adumbrabat sanctos, & ijs, quæ inferebantur, reddebat superiores, & aduersus aspera & grauia efficiebat robustiores. Ille autem adhuc eos tentabat à sua traducere sententia, quibus sic apertè diuina opem ferebat gratia: & volebat eos sacrificare rebus abominandis: adeò emotæ mentis erat impius. Cum ergò nesciret quid ageret, pudore iam affectus, & apertè superatus, accendit fornacem, quæ multa alebatur materia: & in medium eius iniecit martyres. Illa autem protinus fuit extincta, & refrigerabat sanctos. Quo quidem tempore honestissima quoque Agathonica, quæ erat verè soror martyris, diuini, inquam, Paphi, & flammam cum eis intrauit, & certaminum, sicut etiam coronarum, fuit particeps. Rursus ergò redierunt in custodiam: & rursus vacabant hymnis ad Deum & precibus.

Cum autem dubius esset animi iudex, nec vllum inueniret exitum, vix tandè eos condemnat, vt vitam finirent gladio. Ducebantur ergò martyres gaudio pleni ad locum consummationis, cum nec præclara quidem Agathonica ab eis abscedere sustinisset. Deindè cum sanctas manus ad Deum sustulissent, non pro se solum preces fundebant, sed etiam orabant, vt sui occisores ab errore liberarentur, & conuerterentur ad pietatem. Sic gratiam suis referebant inimicis, eius, qui bonus est, discipuli, occisoribus suis precantes veniam eius, quod erant admitturi, facinoris: quibus alioqui ipsi magnam habebant gratiam, quòd per eos migrarent ad eum, quem desiderabant. Cum precati quoque essent ea, quæ erant omnibus vtilia, eis capita fuerunt amputata tertio decimo mensis Octobris. Preciosas autem eorū reliquias, quæ abiecte & contemptim iacebant,

Christianorum manus cum sustulissent, cum lampadibus simul & hymnis in loco insigni præclare deposuerunt, opes Christianis inuolabiles, malignis spiritibus flagellum terribile, & rorem omnibus agrotantibus & certam medelam: ad gloriam Dei patris & Domini nostri Iesu Christi: quem decet honor & potentia, cum sanctissimo & viuifico spiritu, nunc & semper & in secula seculorum,
Amen.